

לקט לבני הראב

על
פרשיות השבוע
ספר דברים – פרשת דברים
מאთ
הרב יוסף דוב הלוי
סולובייצ'יק זצ"ל

נאסף ע"י מנחם יהודה נוסבאום

מ--:

מסורת – מאוסף תורני – איחוד הקהילות החרדיות באמריקה
בית יצחק – קובץ תורני – ישיבת רבנו יצחק אלחנן
YU Torah

ספריו הרב צבי שכתר שליט"א:

נפש הרב

מפניini הרב

דברי הרב

ומעוד מקורות כפי שציין בראש כל קטע שנלקט

ירושלים טובב"א

תשפ"ג – מהדורה שנייה

א) דברים פרשנות דברים פרק א
 (א) אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל
 בעבר לירדן ממערב לארכה מול סוף בין
 פארן ובין תפל ולבן ומחתרת ודי זהב:
 מתוך: מנני היב-עמ' תכד-תלב

באור בפרשנת דברים.*

א. תשתייש מוצאה ותשתייש קדושה

בגמי מגילה (כו:) מבואר שיש הבדל בין תשתייש מוצאה לבין תשתייש קדושה, דתשתייש מוצאה נורקין ותשתייש קדושה גנוזים, ואלו חון תשתייש מוצאה סוכה לולב שופר ציצית, ואלו חון תשתייש קדושה דלוסקמי ספרים תפילון ומזוזות... ובוגדר ההבדל שבין תשתייש מוצאה לבין תשתייש קדושה ביאר בספר נפש החיים (שער ד פרק ל'), ודיסוד כל ענייני קדושה הוא קדושת התורה, והיית הספרי תורה תפילון ומזוזות ומשמשיהם דין כתשתייש קדושה, שבכלום יש בהם קדושת כתוב של תורה, או שהם משמשים לכתב של תורה, כנרתיק של ספר תורה, וכיס של תפילה. אבל בסוכה לולב שופר וציצית, שאו להם כל شيء רבענו "קדושה ונינה" בספר האדם ועלמו, עמוד ר'יח].

ב.יסוד קדושת בית המקדש ובית הכנסת

ולפי הנדרה זו צריך להבין, מיט יש קדושה לבית המקדש או לבית הכנסת. ומשמעות זהה מכבי רבענו הגרייד סולובייציק זיל, דעיקרו של המשכן היה הארון עם הלוחות, ואשר על כן הוא נקרא משכן העדות, על שם לוחות העדות. ואף בבית המקדש כן היה, שעיקרו של בית המקדש היה הארון עם הלוחות, ובית המקדש בלי לוחות איינו בית המקדש. ואף דבבית שני היה חסר הארון עם הלוחות, עיין רמב"ם ריש פ"ד מבית הבחירה שכטב שבעת שבעה שבנה שלמה את הבית וידע שסופה ליהרב, בנה בו מקום לננו בו הארון למיטה במטמוניות העמוקות ועקללות ויאשhiro המלך צוה, וננו במקומות שבנה שלמה * אמר זה בגידה הוא צירוף של כמה עניינים שנתחדשו לי, ושווים בו כמה יסודות שמשמעותם מרוכזו בזמנים שונים, וגרותי כולן יחד להוות חטיבה אחת.

ג'. בגדר קדושת הארץ

ועין דרשת רבענו זיל שבספר שעורי הילאי'ץ חי'א עמי ק"ע, דהמקדש של ארץ ישראל בימי יהושע היה היכbos והחילוק. וצריכים להבין עניין זה, וכי כוחיו ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ומה פשר בדבר זה. וכן ציע לפי היסוד הניל של הגראיה מואלאזין, שככל ענייני קדושה צריכים לנבוע מקדושת התורה, הין יש בקדושת הארץ שורש של קדושת התורה. ועיישי בספר הניל בהמשך הדברים שרצה לבאר, שהכיבוש הלא נעשה על ידי הארון והלוחות. ונמצא, שהמקדש לארץ בקדושה הראשונה הייתה התורה שבכתב.

ועין פירוש רשיי בספר יהושע ריש פ"ג על הפסוק, כראותכם את ארון ברית ד' אלוקיכם והכהנים הלוים נושאים אותו, ואתם תסעו ממוקומכם ולהלכטם אחרים. וככתב שם רשיי, נשתנה המשע הזה משאר מסעות, שככל זמן שמשה היה קיים היה עמוד הענן נושא תחילת ומראה להם הדרכן, והארון נושא אחר ב' דגליים. עכשו הארון נושא תחילת והיה נראה שככל המשעות משך כל תקופה המדובר היו בבחינת הוראת שעה היאן לבנות את המשכן במקום החדש (עיין מש'כ בזה בספר בעקביו הצאן, עמי קל'ין), ועל כן היה הארון נושא באמצעות מה שיאין כן כאן, בימי יהושע, שהמעז הזה היה לשם קידוש הארץ, וכל ענייני קדושה צריכים להיות מושרים בתורה, וכן שימושה התורה שבכתב כמקדש לארץ בקדושה הראשונה.

אלא שעדיין צריכים להבין, דהלא קיימל להלכה קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא, ובימי עזרא ונחמיה הוצרכו לקדש שוב את הארץ. וזה לא היה כיבוש על ידי הארון, והיאן באח איז קדושה

קריעות, אחת על הגoil ואחת על הכתב שנאמר אחרי שרוף המלך את המגילה (זה הגoil, רשי"י) ואת הדברים (זה הכתב, רשי"י). הרי מתבאר מכאן שבשעה ששורפים ספר תורה, גם הקלף וגם הכתב נשרפים הם באש. והקשה רבנו זיל (הובאו דבריו בסוף ספר מנחת ישראל, להריר ישראל שורין, שייחי) מהגמי בעיז (יח) שמצוותו לרי חנינא בן תרדין שהיה יושב ועובד בתורה, מקהיל קהילות ברבים, וספר תורה מונח לו ביחסו, הביאו ורכחו בספר תורה, והקיפוו בחבלי זמורות והציתו בהן את האור... אמרו לו תלמידיו מה אתה רואה (שהיו שומעין קול האותיות הפורחות, ולא היו יודען מהו. Tos), אמר להם, גוילין נשרפין ואותיות פורחות וכו'. הרי מתבהיר שבשעה שהנרכיס שורפים את התורה רק הקלף בוער באש, ולא האותיות. והרי זה סתירה לדברי הגמ' מויק הניל. (הובאו דבריו באריכות לעיל בערך קריאה בחלק יורה דעתה.)

ובפשטו היה נראה חלק בין תורה שבכתב לבין תורה שבעל פה. והתורה שבכתב שגדרו כתוב על גבי קלף, פשיטה שבעה ששורפים הקלף ישרפו עמו אף האותיות. ובגמ' מויק המודובר הוא על שריפת מגילת איכה, ועל הרואה ספר תורה שנשרף, שהם תורה שבכתב. אכן בעובדא דרי חנינא בן תרדין, אף על פי שהיה ספר תורה מונח לו בחיקו, בודאי היה דורש דרישות של תורה שבעל פה, ועל התורה שבעל פה התכוון התנא באמרו שהאותיות פורחות באוויר, שאינו נטפס בחורבן, מפני שאינו דבר גשמי. ועל דרך זה היה נראה לבאר חילוק רבנו הניל, לקדושה ראשונה, שהיתה בכתב תורה שבכתב, נתפסה בחורבן — כמו שהتورה שבכתב עצמה נתפסת בשרפפה ובחורבן, ואשר ממילא, התבטלה קדושת הארץ שבאה מכהה. אכן קדושה שנייה, שהיתה בכתב של התורה שבעל פה, לא נתפסה בחורבן, כתורה שבעל פה עצמה, שהיא איננה דבר גשמי וחפצא של בעין, אלא תמיד הייתה בבחינת אותיות הפורחות באוויר.

ואין להקשوت, מיט' קידש יהושע את הארץ רק בכתב תורה שבכתב (על ידי כיבוש הארץ), ולא קידשה בכתב תורה שבעל פה, ואשר ממילא לא הייתה יכולה הקדשה להבטל בשעת חורבן הארץ. 3

לא רק. (ועיין מזה בכס"מ ריש הל' תרומות) וביאר בזוה רבנו זיל (בדרשת הניל, עמי קע"ד) דיל' דאותו הקידוש היה בכתב תורה שבעל פה.

[ועל פי דברי רבנו אלו ניתן להאמיר, לקדשותbihckeniss מיום סדת אקדושת תורה שבכתב, וכמו שהבאו מדברי הרמב"ם (בסוף אות ב'), ואילו קדשות בית המדרש מיום סדת אקדושת תורה שבעל פה, ואולי אלה נתקנו באממת התוס' בנטיר (כנ): דיה ובכל תושיה, ובזוה נחלקו האמוראים במגילה (כו: – כז). هي מיניהם קדיש טפי, ומתבאר מדברי כולם שונים הם זה מזה בעיקר אופי קדושתם.]

ד. קבלת התורה שבעל פה בימי אחזורש

ויש מקום להזכיר דברים אלו על פי המבואר בגמ' שבת (פח), דבשעת מתן תורה כפה הקב"ה עליהם הר כניינית, ורק אח"כ קיבלוה ברצון בימי אחзорש, וכדכתיב קיימו וקבלו, קיימו מה שקיבלו כבר. וכבר תמהו בזוה הראשונים זיל, מדוע הוצרך הקב"ה לכוף אותם לקבל את התורה, הלא כבר אמרו נעשה ונשמע ברצון גמור. והביאו מדברי המדרש תנחומה לפרשנות, שמה שקיבלו ברצון היה על תורה שבכתב, ומה שזכה עליהם השדר קבלו בימי אחзорש היה בעיקרו על המשיך ולומר שמה שהדר קבלו בימי אחзорש היה על תורה שבעל פה. ומהו המשיך והויה התקופה ואילך התפתחה התורה שבעל פה בitter שעת, והויה בשלמותה ובכל תקופה, וממילא יש להמשיך ולומר שעל כן היו יכולם לקדש את הארץ על ידה. (ועיין עוד מזה בספר בעקביו הצאן, עמי קל"ח) ועיי"ש עוד בדרשת רבנו, דיל' עוד שלפיכך קייל' קדושה שנייה חדשה לעתיד לבוא, מפני שהקידוש היה בכתה של התורה שבעל פה אשר קדושתה למעלה מזו של התורה שבכתב.

ה. עניין חורבן בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה

וביתר ביאור היה ניל עוד בהבנת עניין חילוק זה, דהנה איתא בגמ' מויק (כו:) איר הונא, הרואה ספר תורה שנקרע, חייב לקרווע שתי

ענינים אלו אחדדי על פי הנ"יל, שאף משה רבנו רצה קדושה ראשונה תהיה בכהה של התורה שבעל פה בכדי שלא תבטל, ואשר על כן נהג טובת עין לנבי פלפולה של תורה למסור את כל סודותיה של התורה שבעל פה לכל המן בני ישראל, בכדי שיהיה ביכולתם לקדש את הארץ בכהה. אך מאחר שעדין לא הגיע הזמן שיקבלוה ברצון עד ימי אחشورש, לא אסתיע מילטא, ולא נתקדשה הארץ בימי יהושע אלא רק בכהה של התורה שככבר בלבד, וממילא נטפסה אותה הקדשה בחורבן – כנופה של קדשות התורה שככבר עצמה.

דיש לומר כدلעיל, דמאיחר שלכתהילה לא קבלה להתורה שבעל פה ברצון, והווצרך הקב"ה לכופם עליה, ולא התפתחה בשלמותה עד לאחר נס פורים, לא היה עידיין ביכלתו של יהושע לקדש את הארץ על ידה.

ו. מסירות פלפולה של תורה לבני ישראל

ועל פי הדברים האלה היה נראה להסביר ענייני פרשת דברים המבוארת שהוחדש לפני מותו הואל משהobar את התורה הזאת לאמר (דברים א', ה'), ומשמעות לשון זו מורה על מסירת התורה שבעל פה. [ועיין מש'כ מזה בשם רבנו בספר נפש הרב, עמ' נ'יה] ועיין עוד בפרשׁת ואתחנן (ד', מ'יד) וזהת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. וביאר שמה הנכ"יב בביאורו (על שני הפסוקים הנ"יל) עניין זה על פי המבואר בגמ' נדרים (לח). דמתהילה לא ניתנה התורה אלא למשה ולזרעו... ומשה נהג בה טובת עין, וננתנה לישראל. ועיי"ש בהמשך הגמ', דהמذבור במאמר הנ"יל הוא על פלפולה של תורה, כלומר על החשתפות במידות שהتورה נדרשת בהן של התורה שבעל פה, לדריש דרישות ולהוציא מ"יבין השיטין" של הספר תורה את כל פרטי הפרטים של כל הלכה והלכה. ואת זה מסר משה רבנו בעת הזאת, בערובות מוואב. [ועיין עוד מזה בבאור הנכ"יב (סוף פרשת מסע) על ההבדל הלשוני שיש בין הפסוק האחרון שבחומש ויקרא לבין הפסוק האחרון שבחומש במדבר, אשר כונת שנייהם שווה, להורות ולומר שמקאו ואילך אין נביא רשי לחדש דבר מעתה. (עיין גמ' ריש מגילה ומהרש"א שם)].

ז. הקשר שבין מסירות התורה שבעל פה לבין כיבוש הארץ

פרשת דברים עניינה ציווי וזירוז על כיבוש הארץ, ובזה מסתימית הפרשה (ג', כ'יא), ואת יהושע צויתי בעת ההיא לאמר עניין הרואות את כל אשר עשה ד' אלוקיך לשני המלכים האלה, כן יעשה ד' לכל הממלכות אשר אתה עובר שמה וגוי. והיה נראה להסביר קישור שני

בגנורא, אך על ספר דברי סניין גס צמורת ביהור על כתורה, ויש זה גס דין תורה סגע"פ ע"כ חציכ' טמאה מפני תלמו חמרן, ומזה י"ט לו דין בגעלים ע"ז דמזה כו"ה בגעלים על כתורה סגע"פ.

ובזה יס' לפzin מ"ט דרש' סמוציאן רק גמאנס
תורה, דסמויצן הינו מהמידות סכטורה
נדראת צאן, הלא דהה דדרש' סמויצן כו' מסוס
דסמויצן זיין לויור וכונת בענין, זה זיין רק
צטורה צגע"פ סכתת צורת ציור על צטורה
צכתה, וע"כ נק' דעריס כו' פתגון על צטורה
צכתה, וניתן מעיקריה צטורה צגע"פ, דבר ה'
מכהר حت' כסמויך לו. ועפ"ז י"ל דהה דמפסקין
בקלות צל מענה תורה, דה"ז מסוס בקלות צל
מענה תורה קיל' טפי, הלא מסוס צטורה צגע"פ
צכל עירקה כו' ציור וכונת בענין הין זיין
הי'קור בפסקה, לדפטעmis מיעזיס לפסקן כדי
להכין حت' בענין, וניתנה צטורה צגע"פ להפסקה
בכ' הכל מוקס. ומזה'כ' צטורה צכתה סקיים
קライמתה כו' גס צלה בונא כל, בס זיין דין
הי'קור בפסקה.

וּמְלֹיכָה בכהנות שר"ג רנטצ'ולג ביצומות (ז, ה) נסס
כרמאנ"ן, 'דזוקה' צמאנא תורה דריש [קמוציאן] וליה
כל תורה, מסוס דכל כתורה מפני כנגורה נחלמה
והין מוקדס ומוחחה, אבל מטה סקידר מאנא תורה
לע סידר חלום לכיידוך, וו"ע.

והנראה, ע"פ הכר"ח סכתא סס בגמ', הכל
שנמצנה תורה פוקק מ"ט דבלזון
יחיד למורות ומזה מפני תלמו חמרן להיכתב, ול"כ
בונתו. ונראה כי הור, לספר דבריס נחמר מתחילה
כתורת תורה שגע"פ כהי הור על כתורה שנכתבה,
ויהמ"כ ניתן להיכתב כתורה שכתבה, וע' בפרשנות
סופטים גבי ק"ת צל מלך (דברים ז, ח), מענה
בתורה הוצאה, ועם חמגורות, 'פתצנן חורייתה פדה',
ונראה דהונקלום מפרש לeson מענה מלזון זינון,
וכמו בפסק (חיקתא ח, יג) 'פתצנן הכתב להנתן
דעת', דפתצנן סיינו לנחל וולפרץ נחלוכה מה
שכתב נחל בקהלו. וכך מפרש מענה תורה וכו' כי הור
בתורה, וכדכתיב (דברים, ח, כ) 'כוiol מענה נחל
הו'ת כתורה הוצאה, וחלץ ע"כ נראה זה כי הור
דמזה מפני תלמו חמרן, דעת כתורה שכתבה חיין
למזה דין געליס כלל. דכל כמו שנחמר מפני

ג) דברים פרשנת דברים פרק א

(יב) **איך אָשָׁא לְבַדִּי טְרַחֲכֶם וּמְשָׁאכֶם וּרְיַבְכֶם:**

מתוך: מפניי הרב-עמ' תה-טו

מחלוקת. אלא הם מדברים על שתי תקופות שונות. אחד מדבר על הרוח שהמשמש עולה ממש, תקופה של שם, תקופה של אור, תקופה של זריחה, כאשר הכריזו על האמנציפציה, והורידו את השלשלאות של ברזל מן האנשים הכהבולים, ונתנו שחרור, חופש, ליברליזם. זה היה כאשר הקב"ה טיל בנו עדן בתוך עולמו, לרוח שהיומם עולה ממש, זה הרוח, הצד של אורה ושמחה, חופש ודדור. וצעק אל האדם: אדם איך? אתה לא מכיר אותנו האם אתה לא יודע שהכל בא מידי! אבל מה עשה האדם כאשר הייתה המשך זורחת? ויתהבא האדם בנו. הוא לא רוצה לשמוע את דבר ה', אשר ה' קורא אליו, איך.

עברית התקופה הזאת. התקופה שהמשמש עולה ממש כבר עברה. עכשו זו תקופה שהמשמש שוקעת, תקופה של בכח תבכה בלילה, תקופה של ערפל, אין אור המשמש. החושך שורר בעולם. (זהו דיבר או בזמן מלחמת העולמות השנייה) הוא קורא לאדם איך. אבל גם עכשו לא שומעים את ה"איזה" ועל זה אמר הרב סולובייציק, אם לא שומעים את קול ה' כאשר קורא לאדם איך, אז שומעים לא איך, אלא איך — שומעים איך ישבה בדד. לו היה אדם הראשון שומע את האיך, ולא היה מתהבא, אז הוא לא היה שומע איך. הוא שמע איך, מפני שלא שמע את איך. (מהספר מנחת ישראל, מהרייר ישראל שורין, עמ' ש"י).

פרשנת דברים: ואנגיד כמה דברים שמשמעותם מרובן מון הגאון רבינו יוסף בער סולובייציק, זכרונו לברכה.
מי היה הראשון אשר אמר איך? בשבת זו קוראים אנחנו שלוש פעמים איך. בקריאת משה רבנו אמר "איזהasha lebadi", בהפטורה אנחנו קוראים דברי ישעיהו שאמר "איזה היה לוונה קרייה נאמנה", ובכילה נקרא "איזה ישבה בדד". אבל מי היה הראשון אשר קונע בלשון איך? הראשון היה הקב"ה בעצמו. כאשר האדם חטא ואכל מעץ הדעת, והתהבא בנו, הקב"ה קרא אל האדם ואמר לו "איזה". איפה אתה? (עיי"ש בבראשית רבה פ"יט סי' ט.)

משמעות מהרב אמר, כתוב בספר בראשית "יה' אלוקים מתחלך בנו לרוח היום". אתם זוכרים איך שהרב הסביר לרוח היום באידיש? אני זכר שהוא אמר צום זייט פון טאג, ולא הסביר מה זה. והנה יש מחלוקת בבראשית רבה (פ"יט סי' ח') בין רב ורב זבדי בן לוי, חד אומר לרוח שהיומם עולה ממש — זה מזרת. והשני אומר לרוח שהיומם עולה ממש, יש מחלוקת: מה הכוונה, אחד אומר שהקב"ה הילך לרוח שהיומם עולה ממש, והשני אומר לרוח שהיומם שוקע! אמר הרב, אין פה

(ז) דברים פרשנת דברים פרק א
(ז) לא תבירו פנים במשפט בקטן בגודל תשמעון לא
תגورو מפנוי איש כי המשפט לאלקים הוא והדבר
אשר יקשה מכם תקרבון אליו ושםתו:

מתוך: פרקים במחשבת הרב
–עמ' ק-קא

ה) דברים פרשנת דברים פרק א

(ז) לא תבירו פנים במשפט בקטן בגודל תשמעון לא
תגورو מפנוי איש כי המשפט לאלקים הוא והדבר
אשר יקשה מכם תקרבון אליו ושםתו:

מתוך: עמודו של עולם – עם' קס-קס

כasher adam ram meulah v'mekobed ba alino, anu k'mim v'mekbelim at pniy be'umirah. hamara'ach umomer l'did h'relath v'mekbel at pniy a'oroh. hakba'ah ba l'bker at abrahom, r'uel can abrahom k'fatz m'k'isao. ho'ah chash b'ca'abim, zo la' m'k'ber ub'er ni'torah la' p'shot, ar'k ho'ah zin'k m'makomto t'kuf v'midr. ha'alohim amar lo: atah shogata, abrahom. atah s'boru shataha hamara'ach v'anu ho'ah a'orot, ar'k hiyotco shel d'var ho'ah ha'gadol; anu ho'ah hamara'ach v'ataha ha'orot. anu ho'ah m'kbel at pniy, la' ba'ohel'k al'a ba'oheli' shel. zo ho'ah a'oheli'; d'var la' shi'ir l'n, ul can hiyshar le'shet. v'd'var zo n'kon ho'ah legavi b'bayit meshpet. hiyrotot la' kiblah mu'olam at deruyon b'd'var t'musa' shel shofetah hamodiyik shel b'itzu'u ha'ounesh m'porush b'sp'rot hal'chutit, hiyu m'makrimim shel b'itzu'u mu'asi shel ha'ozot le'horog n'dirim m'ad batolot Yisrael. "S'nahdrin" ha'horugat achad b'shev'ot n'korat chovlinit, rabi al'ezer bn' u'zira amar, achad le'shev'ut she'na" (m'sactet m'kotot z' u'v'). t'natim hal'chim m'okdimim la'in s'for ha'cavido, ui'cavu v'afu manu' at b'itzu'u shel adam at zolto, v'bgel ha'apsherot shel mal'kot. shanimim m'ho'otim t'kipa'ah shel adam at zolto, v'bgel ha'apsherot shel shage'ah anoshi m'atz shofetim hogbel b'itzu'u lem'iniyot ha'matz'utzim bi'itor.

ha'aimah sh'zrichah let'kufot at ha'shofet matot'arot ul di' ha'rambi'im: "l'ul'omim yora'at din" uz'emo ca'ili' chorb monchah lo ul zo'aro v'giv'atam p'vachah lo matochati'ou ul'li ha'iyot modu' l'totz'otot ha'iyyotot b'makrha' shelala y'aleh bi'yo l'posuk di' z'dek), v'yd'ut at mi' ho'ah dn' v'moi utidi l'hafra' m'muno am' netra' m'ko ha'amotot" (hal'chot s'nahdrin cb, ch). anu dinim canan la' ba'apsherot shel u'otot ha'din bel'bad, al'a b'ukiron ha'basisi, ci' m'bhachna a'idiyalit b'letzi' r'zui ho'ah, sh'l'adim t'hia'ah shel i'tah ul zolto. to'ek chardah um'oka mati'ora ha'torah sheltonu mal'kotai v'p'ulot b'ayt ha'din co'ivtor l'zoruk ha'chborati, o'lom ha'ia u'sha'ah zo'at rak b'masg'ot shel tegbelot mogdrotot ha'iyeb.

אפילו הכו' השיפוטי אינו נקי מחשד

gam coh shifutiy ho'ah zorah moshi'ot shel sh'leiton, m'pni sh'gam ho'ah m'kiyim shel i'tah ul a'cherim. ha'torah choshesh m'pni sh'imosh ap'shi' li'tua' shel coh zo'ah m'atz shofetim, sh'he'sh y'zori anosh ha'ulolim le'shotot, an'k ha'ia m'oda' b'z'ro'd ha'chborati shish b'hem, b'di'ok c'pi sh'ha'ia m'kira' b'z'ro'd ha'm'kri'ut sheltonu m'kolotai. la'mi'utu shel d'bar t'sh l'kenu, ci' cas'ha' sh'ark a'ilohim z'ca'li' li'hiyot mel'k, ck' nos' le'gvi ha'shiput, rak a'ilohim y'kol li'hiyot shofet amota. m'sh'or ha'thalilim m'bi'ut at ha'tafkid ha'aloki v'at no'chotot b'mashpet: "al'ehim (ha'el bat'kud shel shofet) naz'v b'udat al (bat'kud di') b'krav al'ehim y'shp't (gam ho'ah)" (t'halilim pb, a). ottonu hr'uyon m'vbu' b'd'varim a, iz: "ci' ha'mashpet la'alohim ho'ah".

hr'uyon zo'ah monchah b'istord ha'sbocim sh'ha'halca m'k'nisah li'tonu hal'chim ha'mashpetim. lm'rotot ha'uboda' sh'ha'torah m'kira' b'uo'esh motot, v'he'pirut ha'modiyik shel b'itzu'u ha'ounesh m'porush b'sp'rot hal'chutit, hiyu m'makrimim shel b'itzu'u mu'asi shel ha'ozot le'horog n'dirim m'ad batolot Yisrael. "S'nahdrin" ha'horugat achad b'shev'ot n'korat chovlinit, rabi al'ezer bn' u'zira amar, achad le'shev'ut she'na" (m'sactet m'kotot z' u'v'). t'natim hal'chim m'okdimim la'in s'for ha'cavido, ui'cavu v'afu manu' at b'itzu'u shel adam at zolto, v'bgel ha'apsherot shel mal'kot. shanimim m'ho'otim t'kipa'ah shel adam at zolto, v'bgel ha'apsherot shel shage'ah anoshi m'atz shofetim hogbel b'itzu'u lem'iniyot ha'matz'utzim bi'itor. ha'aimah sh'zrichah let'kufot at ha'shofet matot'arot ul di' ha'rambi'im: "l'ul'omim yora'at din" uz'emo ca'ili' chorb monchah lo ul zo'aro v'giv'atam p'vachah lo matochati'ou ul'li ha'iyot modu' l'totz'otot ha'iyyotot b'makrha' shelala y'aleh bi'yo l'posuk di' z'dek), v'yd'ut at mi' ho'ah dn' v'moi utidi l'hafra' m'muno am' netra' m'ko ha'amotot" (hal'chot s'nahdrin cb, ch). anu dinim canan la' ba'apsherot shel u'otot ha'din bel'bad, al'a b'ukiron ha'basisi, ci' m'bhachna a'idiyalit b'letzi' r'zui ho'ah, sh'l'adim t'hia'ah shel i'tah ul zolto. to'ek chardah um'oka mati'ora ha'torah sheltonu mal'kotai v'p'ulot b'ayt ha'din co'ivtor l'zoruk ha'chborati, o'lom ha'ia u'sha'ah zo'at rak b'masg'ot shel tegbelot mogdrotot ha'iyeb.

ואולם, לא כך אירע. בני ישראל ביקשו ממשה לשלוות מרגלים. על פניה, זה ר' בקשה פשוטה ותבניתה, אך היא הובילה אותם לאסון, שינוי את מנהלכה של ההיסטוריה היהודית: "זלא אביכם לעלה, ותמוך את פ' ה' אליהיכם... ורשות ה' את קול דבריכם ויקצף וישבע לאמור: אם יראה איש באנשים האלה הדר ררע הנה את הארץ הנושא אשר נשכחו לחת לאבותיכם" (שם, כו, לד-לה).

משה מנשיך ומספר: "והוימים אשר הלבנו מקדש ברנע עד אשר עברנו את נחל זוד שלשים ושמנה שנה" (דברים ב, יד). המרחק בין המקומות הללו הוא קצר מאוד, ולקח לעם ישראל שלושים ושבע שנים כדי לעבור אותו. מודיעו? עד תם כל הדור אנשי המלחמה מקרוב המחנה, כאשר נשבע כי להם. גם יד ה' הייתה בסם להם מקרוב המחנה עד חמס" (שם, יד-טו). אותן שלושים ושבע שנים היו מן של הבלבול, מובכה ומותה. כך מתארים חז"ל את התקופה היהיא: "בכל ערב תשעה באב היה משה מוציא ברונו בכל המחנה, ואומר: צאו לחפור צאו לחפור. והיו יוצאיין וחופרין להן קברות, ויתנאים, ובשחר היו עומדים ומוסצאיין עצמו חסרים חמישה עשר אלף ופערות. ובשנה האחרונה עשו כן, ועמדו ומצאו עצמן שלמים" (ירושלמי תענית פ' ז' ה'ז).

המשנה מונה חמיש פורענות שאיתרו תשעה באב; והראשונה שבثانיה היא חטא המרגלים: "בחשעה באב גנוור על אבותינו שלא יוכסו לארץ" (תענית פ' ז'). על הפסוקים המתארים את תנובותם של ישראל לדברי המרגלים: "ויתשא כל העדה ויתחנו את קולם, ויבכו העם בלילה ההוא" (במדבר י, א) דורותים חז"ל את תנובתו של הקב"ה לאחיהם בכבי: "אותה לילהليل תשעה באב היה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: אתם בכitem בכיה של חנוך – ואני קויבע לכם בכיה לדורות" (תענית כת ע'א). חטא המרגלים הבinis את מושג החטא והגולות להיסטוריה היהודית. מהשנאה אל-הוּא צמודה המנהלת את ישראל על מי מנוחות, בדרך של השקט ושלווה, הבinis חטא המרגלים את מושג הפנים, המהיד והסבל לקיום היהודי. לא עוד עולם מושלם וחסר צער תחת כנפי השכינה אלא היסטוריה טרייה רצופת סבל ותלאות באו לעולם הקיום היהודי. זו היא מושחתו של חטא המרגלים ומהיד הבכיה של חינוך של, ועל כן הוא קשור בקשר אדוק לחורבן.

לא חטא זה, מעולם לא היה חורבן גגולות.

ו) דברים פרשת דברים פרק א

(כו) ולא אביהם לעלה ותמוך את פ' ה' אליכם:
(לד) וישמע ה' את קול דבריכם ויקצף ונשבע לאמר:
(לה) אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה
את הארץ הטובה אשר נשכעת לחת לאבותיכם:

מתוך: בכہ Tabca ביליה-עם מד-מז

"לא חטא זה, מעולם לא היה חורבן גגולות"

בפרשת דברים, משה חור באווני בני ישראל על סיפורי המרגלים ומניעת כניסהם לארץ באותו הדור. בתחילת הפרשת, משה מוסר לעם את המזב שבו בחורב לאמר רב לכם שבת בדור הזה. פנו וסעו לכם ובאו ה' האמרי... ראה נתתי לפניכם את הארץ באו ודרשו את הארץ אשר נשבע ר' לאבותיכם לאברהם ליצחק ליעקב לחת להם ולזרעם אחריהם". (דברים א, ר-ח'). כל זה, מරחק נסיעה קדר ביזור בן הארץ: "אחד עשר יום מחרב דרך רד שער עד קדר ברנע". הכתוב אף מתאר בהרחבה את העיסוק בעיצוב מערכת המשפט – תנאי הכרחי לבניינה לארץ (שם, ט-ז'), ומסכם את השלמת ההכנות במצו הפורה להם להתקדם לארץ הארץ: "זאמר אלכם: כאשר ערד ה' האמרי אשר ה' אליהיכם נתן לנו. ראה נתן ה' אליהיך לפניך את הארץ, עליה רשות כאשר דבר ה' אליהיך אbatchik לך, אל תורא ואל תחת" (שם, ב-כא). אל להם לישראל לחושש, כיון שתארץ ייפול לידיים כפרי בשל. ואכן, לו הבניס משה את היהודים לארץ ישראל, כפי שהוא מתרחש לולא התעכבותו בגלל החטא, אדי כיבוש הארץ ולהזקתו היה מתחכימים במדרגת השנאה גבואה ביותר שלא הייתה מצריכה את שבע שנים מלחמת הכיבוש ושבע שנים חלוקת הארץ שייחוש נזק להן בכניסתו לארץ. בכמה ימים היה אפשר להשלים הכל וההיסטוריה היהודית הייתה זו שנה לחהלוטן. משה היה מנהחים ומכנס את מערכם ואוחזתם בארץ, וישראל לא היו גולים במרוצת הדורות, כמו במדרש (מצוטט על ידי בעל ה'משנה למ"ר) בספרו "פרשת דברים", ררוש ח): "אלמלא היה משה רביינו נכנס לא"י לא היה נחרב בית המקדש ולא הייתה אומה ולשון שליטה בישראל".

אמור מעתה, התענית בתשעה באב בא להולם עקב חטא המרגלים; חורבן בית המקדש ושאר האסונות שהתרחשו בתשעה באב, הם תוצאה של חטא המרגלים ושל דחיתת הבניתה לארץ בעקבותיו. חטא המרגלים היה הפורענות הראשונה שנתרגשה עליינו בתשעה באב, והוא הביא לפורענות הנוראה שאירעה שנים רבות מאוחר יותר – חורבן בית המקדש והגלות. הגمرا בתענית (כת ע"א) עומדת על נקודה זו: "זיבכו העם בלילה ההוא" – אמר רבי יותנן אותו לילהليل תשעה באב היה. אמר להם הקב"ה, אתם בכיה של חינוך ואני קובע לכם בכיה לדורות".

לכן, קריית פרשת המרגלים מתאימה מאוד לתשעה באב, וזה היא הסיבה שהיא נקראת בשבת שלפניה. ואכן, לדעת כמה תנאים יש לקרוא בתשעה באב עצמו את סיפור המרגלים שבפרשת שלח (מגילה לא ע"ב), ויש בכך הגיון רב, שכן סיפור המרגלים חושף את שורשיו של היום. סיפור המרגלים הוא סיפור של עונש, של חורבן, של העדר סליחה וכפרה. זהו סיפור הטרגדיה היהודית לאורך הדורות. על כן, סיפור המרגלים הולם את תשעה באב. עם זאת, אין לנו קוראים בתשעה באב פרשה זו של עונש וחורבן, שכן השתנה המנהג בזמננו, כפי שמעידה אותה סוגיא: "אמר אביי: האידנא נהוג עלמא למיקרי כי תולד בנים" (שם).

(לז) גם ביהתאנך ה' בגכלכם לא אמר גם אתה לא תבא שם:

זה דברים פרשׁת דברים פרק א

מתוך: האדם ועולם עמ' קד-קו

'בגכלכם'

להבין לרוחם ומצבם של החטאיהם, והתנפֵל בתפילה בפני הקב"ה:
"למה ה' יחרה אף בעמק אשר הוצאה מארץ מצרים" (שםות לב, יא)
- הרי אנשים אלה עדין שרוויים בהשפעה של תרבות האילים
המצרית וראוים הם לשליחתו: משה רבנו קיווה, כי יצילה לחנוך את
דור יוצאי מצרים ואת דור הנולדים והמתוכנים נמדד בדרך הישר;
על כן העז לבקש מהקב"ה סליחה וכפרה לחוטאים. משה רבנו היה
סניגורם של ישראל, דבריו היו משכנעים, והוא השיג סליחה ומחילה
לדור שעדיין שלטה בו התרבות המצרית האילית, דור שלא היה עדין
מוחן כראוי לשמרות תורה ומצוות, אנשים אשר מרוב תיסכום
וחולשת אמונהם היוו לעשות להם עגל זהב.

בימים הראשונים של יציאת מצרים אפשר היה להבין מודיע רוחו
של העם נופלת מפעם בפעם, אף-על-פי שנוכח וראה נסים גלויים.
אולם כתע - ערב הכניסה לארץ המובטחת ולאחר ארבעים שנות
יהודים במדבר וuisוק בתורת השם - התברר לו למשה, הרב המלמד
את העם, כי הוא פשוט אליו מובן. הוא נכון לדעת, כי כל מאמץיו
הרבים היו לשואו - דברי הרבה לא חזרו אל תוך הלבבות של אלה
שכבר לא היו מיוצאי מצרים, כי אם נעמדו להיכנס לארץ בגען. לפעת
שמע משה, כי אלה שעמדו להיות בא הארץ והיו מתלמידיו, הם הם
המעלים שאלות כגון "יולמה העליתנו ממצרים להביא אותנו אל המקום
הרע הזה?" (במדבר כ, ה), "יולמה הבאתם את קהל ה' אל המדבר הזה
למota שנסחנו ובעירנו?" (שם, שם ז). וכל הטענות והשאלות המרות
האהל על שום מה: על שום שזמן מה לא היו מים לעדה. בולטים כאן
לעין היעדרה של אמונה תמיינה ואיה-הבנה בתורת משה שאותה טפנו
במשך שנים רבות במדבר. משה רבנו רואה כי טעה ונכשל בהערכותיו
ותקויותיו. לבבו מתחמץ בקרבו. והוא, ככל אדם הנמצא במצב טרagi,
מתחיל לבכות: "יואבא משה ואהרן מפני הקהל אל פתח האהל מועד
ויפלו על פניהם וירא כבוד ה' אליהם" (במדבר כ, ז). ובעת האירוע
שבא אחר כן, בבוא העם אל השטחים, "ויצמד ישראל לבעל פער" (שם
כח, ג), מסורת התורה בפירוש, כי כתעת שהקריב איש מבני ישראל אל

"גס ביהתאנך ה' בגכלכם לא אמר גם אתה לא תבא שם" (שם א, לו).
וגם דוד המלך מדניס ואומר "ויקציפו על מי מוריבה וירע למשה
בעבורם" (תהלים קו, לב). הביטויים האלה מוכחים באופן ברור
ב尤תר, כי מיתת משה רבנו בעונם של בני ישראל נזורה. וכןן אפשר
לשאול: מה היה בעצם חטאם של בני ישראל שבגכללו נזורה הנזירה
הקשה על משה רבנו? במה חטאו ובמה אשמו?

אם נעיין בפרקם בתורה המדברים עלימי חייו האחרונים של משה
רבנו, אנו עדים לטרגדייה נוראה של מורה ומודרך האומה שאין בני דורו
מסוגלים להבינו כראוי. גدول הוא הפער בין מנהיג העדה ובין תלמידיו,
ואין שומעי לקחו נפתחים להבנת משמעות האמיתית והמלאה של
דבריו. אמנים נמצאו בתוך בני ישראל אנשים גדולים שהבינו היטב
לזרעו של מורים-מנגנים וירדו לסוף דעתו. יהושע, פינחס ואלעזר, וכן
בזודאי אחרים בדמותם להם, ידעו היטב כיצד להעביר את תורה רכם
אל שאר בני העם. וכך על פי שידועים דברי חז"ל, כי "פני משה כפני
חמה, פניו יהושע כפני לבנה" (בבא בתרא עה ע"א), הרי גם ידענו כי
אישים גדולים היו אלה, וראויים בהחלט להיות נחשבים לתלמידים
מובאים וכמבינים בדברי רכם הגדול. אבל כל השאר - די רוחקים
היו מהבנה אמיתית ומלאה של דברי הרבה המורה. אולם ברור, כי משה
רבעם היה כלל ישראל היא בזו שرك האישים הגדולים הבודדים היו
בבחינת תלמידים מקשיבים וمبיעים, ואילו המון העם לא שמעו או לא
הבינו כראוי את לחקי רכם הגדול. מודיע לא היו כל האנשים הרבים
האהל ברמה מוסרית נאותה, מודיע נבענו בקלות יתרה לפיתויים
ונסinyות, מודיע חזרו מפעם בפעם על דברי נרגנות מרגינזים ומקציפיס!
כאשר קרו מקרים כאלה מיד לאחר יציאת מצרים, ידע משה רבנו

(ח) דברים פרשת דברים פרק א'
(מה) ותשבו ותבכו לפני ה' ולא שמעו ה'
בקלכם ולא האזין אליכם:

'ולא שמע ה' בקהלכם' – 'שתם תפילה'

הביבה זו נמשכת מחתא המרגלים, שהייתה בכיה לדורות דכתיב "ויבכו העם" (במדבר יד, א), וזהו מקור הביביה שהוכיר הכתוב (עיין ברמביון שעמד על זה). עיין ב מגילת איכה (ג, ח) דכתיב: "גם כי אזעך ואשוע שתם תפליתי", שבעת החורבן הקב"ה לא שמע לתפילהותינו ולא היו מקובלות ועלות לרצון לפניו כלל. ושמעתי ממור"ד מן הגראי"ד הלוי סולובייצ'יק זצ"ל שזו הטעם שאין אומרם תחקלב" בקדיש של ט' באב, משומש שבט' באב נאמר בכתוב שאין תפילהותינו מקובלות דכתיב "שתם תפליתי". ولكن וזה דעת זוקא בט' באב, ואינו נגע לבית אבל בעלהנו בו יש לומר שתתקבל בקדיש (עיין תשיבות רע"א תניאא סי' כד). ואמר עוד, וזהו הטעם שאין מתפללים תפילה געילה בט' באב אף דרוי תענית צבור (עיין בראשונים שעמדו על זה), דתשעה באב אין קיומו על ידי עקה ותפלה יתרה כשהוא תעניות דתפלה והעקה הוא מעצם קיום התענית. דבתשעה באב געלו שערי תפלה מגזה"כ ד"שתם תפליתי", והיות שתפילה געילה היא תפלה יתרה בכל תענית שתתקבלנה תפלה היום, חיזב זה ונפקע בתשעה באב. ובשו"ע או"ח ס' תקנת סע' ד' (בגאגה) נפסק: "אין אומרם תחנון בת"ב ואין נפלים על פניהם ממשום דמוקר"י מועד", עכ"ל, ומור"ד אמר דגס וזה הוא משום גזה"כ דשתם תפליתי, וכן הוסיף הרמ"א גם הדין דין איזן אומרם סליחות. עיין בב"י שהביא טעם זה מהכלבו.

அחו את האישה המדיינית "לעוני משה ולעוני כל עדת בני ישראל" והמה בוכים פתח אהל מועד" (שם, שם ו). בחתא העגל ובמעשה המרגלים עד יכול היה משה לעמוד ולבקש כפרה וסליחה בשביל יוצאי מצרים וחניכי תרבותה, אולם כאן, במי מריבה ובשיטים, רפו ידו ולא מצא צידוק לטעים הרעים של המיעדים להיות בא הארץ.

משה רבנו היה מנהיג רם ונישא על פניו כל העדה, ומסתבר כי המוני העם לא היו מסוגלים להבין ההלכה את דבריו וההוראותיו. קראה דעתם מלהבין את הדברים הנשגבים שהשמיעו. וזה שהדגיש משה רבנו בהשתמשו בביטויים בעבורכם, בಗלכם, למעןכם - אמר להם משה לישראל: אילו הייתם מבינים ומעיריכיםיפה את ההוראות וההדרכות שלימודתי אתכם מפני של הקביה - לא היו מתרחשים הדברים הטראגיים שהתרחשו ומצבם של באי הארץ היה שונה לנומי. ואילו היו הם משיגים וمبינים את דבריו של מנהיגם ורבם הגדול, היה נס הוא זוכה להיכנס יחד עם כל הארץ המופתחת.

מלת המפתחה של צירה סובבים כל העניינים הש夷יכים לימות משה בערבות מואב, היא "בגאלכס". בני ישראל הם האשימים, ואשפטם לא רק בכניעתם החפה ליפויוים, או בא-ציוותם להוראות, כי אם בחוסר יכולתם להיות תלמידיו של ربם הגדול. העם בהמוניו סירב להשתכנע באמות ובתמים בדבריו הרבה, והתנהנות זו הריהי כהתנדות גליה להוראותיו ותודתו של המנהיג הרוחני הגדול.

האיש שבסל יוטר מוכלים מהמצב הזה היה משה רבנו עצמו, וכבר אמרו חז"ל: "יתלמיד שגלה מגילן רבבו עמו" (מכות י ע"א). גורלו של הרב קשרו קשר הדוק עם גורלם של תלמידין, ולכן מות משה בערבות מואב ולא זכה להיכנס לארץ.

וכאן אנו עומדים שוב בפני ההוראה הנוקבת "זאת התורה אדם כי ימות באهل". האדם הרוחני הגדול יכול היה וצריך היה לראות בהתנשומות חזונו בידי תלמידיו הנאמנים, אולם הוא נפטר טרם זמן מכיוון שתלמידיו לא Learned את לקחי הרוב ביסודות ולא טרחו כראוי להנשימות.

באופן כללי מה שנדרש כדי לטהר אדם מטומאתו – כנון הטומאה הנובעת מנגיעה בנבלה – היא טכילה במקווה או ב”מים חיים” של מעין, נורא או ים. אך על טמא מה יש להזות מי חטא (מי מעין המעורכים באפר הפה האדומה) ואין דרי בטבילה. טמא מה איננו יכול להזות מים אלו על עצמו, אדם אחר חייב לעשות זאת: “זהוה הטהר על הטמא” (במודבר יט, יט). ”טההור” אשר ישחרר את הטמא מכלי הטומאה הוא ריבונו של עולם, דבריו הנביא: ”וזורקתי עליהם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלויליכם אחרך אתם” (יחזקאל לו, בה). רק הוא ירפא את האדם מן האזום והחרדה שבאפיסתו; רק הוא יאיר את עינינו על אודור המסתורין הנורא של המות.

עד כמה נאה הדריך שבת תיארו חז”ל את ליל הברידות האפל והקורדר כאשר אפיקו משה איבר קשר עם ריבונו של עולם. הייתה זו תקופה אלימה ועגומה. המדרש מספר לנו כי ”כל ערב תשעה באב... היה יוצאי וחופרין קבורות וושנין בהן, לשחרית היה מוציא כרוו ואומר קומו והפרישו המתים מן התהים” (איכה רבא, שתיתחא לבג). בכל תשעה באב היו ריבים מונחים למוות בקדר שכרכו לעצם. לא היה הבדל של ממש בין החיים למוות. חיים בלי תקווה, בלי ציפייה, בלי עתיד, הריהם כמותה. איש לא חלם ואיש לא התפלל להגשם תקוחתו; כולם ידעו מה צופן העתיד עבורים – כבר באחד מימי תשעה באב. בני האדם לא הבינו את דרכי האלילים; הם היו נבוכים ומןתחדים. כל קיומם היה בלתי רציזנאלוי ואבסורדי. כל אחד ברה את קברו שלו ונכנס לתוכו בהמתנה למוות.

וזה הייתה אחת מן התקופות החידתיות והפרדוקסליות ביותר בהיסטוריה, תקופה שהוקדשה לטאות ולכליין. הייתה זו תקופה של אלם. האדם חי בנצחן מן האלים. גם הגורל שבאנשימים לא יכול היה ליצור קשר עימו. הקהילה כולה המתינה להופעת ריבונו של עולם ולחסרו הגואל, המתינו שיבוא והוא עליהם את המים המטהרים, ציפו לעוזה שתבואו ממוקם אחר.

ט) דברים פרשת דברים פרק א
 (מה) ותשבו ותבכו לפני ה' ולא שמע ה' بكلכם ולא האזין אליכם:
 (מו) ותשבו בקדש ימים רבים בזמנים אשר ישבתם:

דברים פרשת דברים פרק ב
 (א) ונהפן ונפשע המדברה דרכם ים סוף באשיך דבר ה' אליו ונשב את הר שעיר ימים רביהם (ס)
 (יד) והימים אשר הלבנו מקדש ברנע עד אשר עברנו את נחל זרד שלשים ושמנה שנה עד תם כל הדור אנשי המלחמה מקרב המלחנה באשיך נשבע ה' להם:

מתוך: חזון ומנהיגות-עם קצ-קציג

’שלשים ושמנה שנה’

כמה משונה הרבבי החורחה מסורת לנו רק על שנתיים וחצי מתקופת ישיכתם של בני ישראל במדבר; אירועי שלושים ושמונה השנים שבתווך נותרו לא ידועים. אין בידינו שם מודיע על מה שהתרחש בהן. מה עשו בני ישראל? מה אמרו? מה עשה משה במהלך אותן שנים ממושכות וקוררות? הכל כל כדroidי, מסתורי, טבהיל. ראו כיצד מסכם משה מאוחר יותר, בתמצית ובעצב, את שלושים ושמונה השנהים של השהייה במדבר. הפסוקים ספוגים ביגון:

ותשבו ותבכו לפנֵי ה' ולא שמע ה' بكلכם ולא האזין אליכם. ותשבו בקדש ימים רבים רבים אשר ישבתם. ונפנ ונפשע המדברה דרכם ים סוף כאשר דבר ה' אליו ונשב את הר שעיר ימים רבים... והימים אשר הלבנו מקדש ברנע עד אשר עברנו את נחל זרד שלשים ושמנה שנה עד תם כל הדור אנשי המלחמה מקרב המלחנה באשיך נשבע ה' להם (דברים א, מה-ב, א; ב, יד).

בקצרה, התקופה שבין קדש ברנע לבין חידוש המשע לכיוון הארץ המכובשת הייתה תקופה של הסתר פנים, וניכור מוחלט בין העם לאלהיז. תפילות לא נענו, שם מסר מן הקב”ה לא הגיע אל בני הארים; השמיים הקריריו את פניהם, העולם היה אילם והאלהים רוחק עד פואר.

התורה מסימנת את סיפור האירודאים של השנה השנייה בפירות דיני מתנות הכהונה ומעשר הלויים (במדבר יח), כשהיא מכירוה בעצם כי אורך כל شيءיה העיכוב, הארץ המובטחת תהיה בסופה של דבר נחלתם. ולפתח קוטעת התורה את רוח השיח עם אהרן ומשה ונפרדת מהם; את השיחה חדש – אומר ריבונו של עולם – בעור שלושים ושמונה שנים. כתעת מתחילה תקופה של אלמות והסתור פנים, תקופה שבה אמר להתחיל קיום חסר היגיון ואנטינומי; תקופה זו תוכר בשם "חקת התורה", אותו צו מסתורי וכבלתי מובן, כאשר האדם מכנייע ומפרק את שכליותו ואת כושר השיפוט שלו לנוכח ריבונו של עולם. רק בסופה של תקופה זו, כאשר תפיסק העדה להחפור לה קברים, יתרחש הדיאלוג.

בציד יכול אדם להיות ביום שכאלה? התשובה היא: בעוזת האמונה. פרשת "זאת חקת התורה", הטומאה שבביא המות וההיטרות בעוזרת אפר הפלה האדומה, היא פרשה של אמונה; אנו מאמינים כי בסופה של דבר "הטהור" יהיה על "הטמא". האם ישנו מבוא דרמטי יותר לסיפור הסטור הפנים בן שלושים ושמונה השנים מאשר פרשת הפלה האדומה, על מילותיה טענות הייעוד: "זאת חקת התורה אשר צוה ה'"? מודיען קרויה הפרשה האדומה בשם "חוקה"? מה שאי אפשר להבינו בעניינה הוא לא הוצאה אפר הפלה האדומה, אלא רוקא החזר בטיהור מסווג מיוחד. בלתי מובן הוא ייעודו הטרגי של האדם, אשר מהיבט את הזאת אפר הפלה האדומה, את הצו (שאייננו רק הלכתי אלא גם מטאфизי) של "אדם כי ימות באهل כל הבא אל האهل וכל אשר באهل יטמא שבעת ימים" (במדבר יט, יד).

כאשר האדם – מוצלח ויצירתי, בונה בתים, מתכנן, אדריכל, מי שצבר ממון הרבה – ניצב לנוכח המות, הכל געלם. המות הוא עברו כולל חוויה טראומטית, מטמאת ומשפילה. "זאת התורה אדם כי ימות באهل" הוא המוטו של הסיפור שלא סופר על שהוא של שלושים ושמונה שנים במדבר.

בספר דברים יישראל קיבלו הורעה

ברורה מאות הקב"ה שלא להילחם עם אדום: "אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מזרעך כף רגלה כי ירושה לעשו נתתי את הר שער" (דברים ב, ה). יישראל קיימו את הצו הזה - "זונסב את הר שעיר ימים רבים" (שם, שם א). האם פירוש הדובר הוא שאסור להם לישראל להיכנס בכלל ולולום לארץ אדום! הרי קיימות ההבטחה (עובדיה א, כא), כי באחריות הימים יועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר שעורי על תשובתו של יעקב אבינו להזמנתו של עשו לבוא אליו לביקור בשער "יעבר-נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי לרגל המלוכה אשר לפני ולרגל הילדים עד אשר אבא אל אדני שעירה" (בראשית לג, יד) אומר המדרש (ב"ר עח): "חזרנו על כל המקרא ולא מצאו שההלך יעקב אבינו אצל עשו להר שעיר מימיו. אלא אימוני הוא בא אצלו לעתיד לבוא. וזה שנאמר: וועל מושיעים בהר ציון לשפט את הר שעורי". רק אז, בכוא המלך המשיח, יתקיים המיפגש ההיסטורי הנadol בין ישראל ובין אדום. שרוא של עשו מופיע תמיד כאשר ישראל נמצאים בצרה, כדי להפריע ולהכבד - הלכה, בידוע שעשו שונא ליעקב.

משה רבנו קיבל מאות הקב"ה הוראה מיוחדת לנוהג כלפי אדום במתינות ולא לעורר תגרות ומלחמות, ובזה ניתן אישור נוסף לנוראה שנגוזה על משה שלא הוא יהיה מלך המשיח. את המאבק עם אדום הרשעה ינהל בבואה הזען מלך המשיח בכבוזו ובעצמו - "וועל מושיעים בהר ציון לשפט את הר שעורי".

כאן אנו מגלים את הסיבה מדוע נסמכה פרשת שליחות המלכים אל מלך אדום, עם הבקשה "יעבירה נא בארצך", אל גזירות הקב"ה "לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם" (במדבר כ, יב). משה רבנו הבין היטב מהו נשלט מטהו התפקיד המשיחי. אדום, שהוא לדעת חז"ל (ב"ב כא ע"ב) סמלו המובהק של עמלק, יכול מכאן ואילך להיות בគיטה על אדמתו. מאבקו עם מלך המשיח נדחה לדורות רבים. פרשת המשא-ומתן עם אדום היא חלק בלתי נפרד של פרשת מי מריבה, ולכן מן הראוי היה שהstorיה תספר על מותו של אהרן ואח"כ על מותו של משה רק לאחר סיוף העניין הזה. יוס החשוב הנadol עם עמלק-אדום נדחה עד לבואו של מלך המשיח ועוד אשר "על מושיעים בהר ציון לשפט את הר שעורי והוא המלכה".

י) דברים פרשת דברים פרק ב

- (א) ונפָן ונסע המדרבה דרכְרִים סוף באשר דבר הר' אלוי ונסב את הר שעיר ובאים רביהם: ס (ה) אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרוך פך רגלה כי ירשה לעשו נתתי את הר שעיר:

מתוך: האדם ועולם-עם' קט-ק'

המדרשה²⁰ מצין שבדיקה מודוקדקת של המקרא יכולה אינה מעלה אף מקרה אחד שבו יעקב הולך לבקר את עשו. הייתכן שיעקב הפר את הבטחתו לאחיו? תחיה בקר, אם נכון הדבר, סתירה לכל תפיסתנו את אופיו. המדרש מסביר שיעקב לא התבונן שהוא יגיע לשער במהלך חייו שלו, אלא שהוא יגיע "לעתיד לבוא". זה יקרה רק ביוםות המשיח.

עשוי מסמל את העוינות כלפי היהודי. אולם היה יריבנו העיקרי לכל אורך ליל הנלות האורך והעוגם. בתקופת זמן זו, אסור לנו להיכנס לאדום. אך בזמן הגאולה, איסור זה יוסר ואדום ימלא את חלקו בחזון המשיחי.

על בסיס תוכנה זו, ניתן להציג את ההסבר הבא להפסקה ברצף העלילה המתוארת לעיל. עד שמשה שמע מה' שהוא לא יכול להיכנס לארץ ישראל, הוא נאחז בתקווה שהחזרונות המשיחיים ית�性ו באופן מיידי, ובני ישראל נعودו להיכנס לאדום ולכבותו אותה. כאשר הוא התבונר שהוא ימות במדבר, משה הבין שהוא כבר לא יוכל להיות המלך המשיח. וכך נגזהה לה התקווה למימוש מהיר של החזון המשיחי. כتوزאה מכך, שתח אדום הפר לבתי עביה. לו נעשה משה מלך המשיח, הוא היה כובש את אדום והגאולה הייתה נשלמה. ولكن, כשהנאמר למשה שהוא לא יוכל לארץ המובטחת והגאולה תתעכב, התורה מזכירה מיד את סיפור אדום. בעת בני ישראל ייאלצו לעקוף ממלכה זו. הם ייאלצו לחכות להתגשותה הגבואה המשיחית.

יא) דברים פרשת דברים פרק ב
(ד) ואת העם צו לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו היישבים בשעריך ויראו מכם ונשמרתם מад:
(ה) אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך פְּרָגֵל בַּיְשָׁרָה לְעֹשֶׂה נָתַתִּי אֶת הַר שְׁعִיר:

מתוך: דרש דרש יוסף – עם' רפח-רכז

ואת העם צו לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו היישבים בשעריך ויראו מכם ונשמרתם מאד: אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך פְּרָגֵל בַּיְשָׁרָה לְעֹשֶׂה נָתַתִּי אֶת הַר שְׁעִיר.²¹
 במילאים אחרים. אין לאף יהודי רשות להיכנס לשטח אדום. האם זו גזירה לתמיד? כנראה שלא, כי בהקשר של קץ הימים, נאמר לנו: "ועלן מושעים בהר ציון לשפט את הָר עֹשֶׂה וְהַיְתָה לְהַמְלֻכָּה"²². אם כך, נאסר علينا להיכנס לשטח אדום עד לימיות המשיח, שאז יותר לנו לרכוש שטח זה. אך יש להבין איסור זה ומדוע הוא יפוג בהגיעה ימות המשיח?
 חולל מצינניים שכאשר שעשו הפגין את נכונותו ליסוע עם יעקב, הוא אמר לו, "ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך"²³. תשובה של יעקב הייתה:

ויאמר אליו אדני ידע כי הילדיים רכים והצען והבקר עלות עלי ודפקות يوم אחד ומתו כל הצאן: עבר נא אדני לפני עבדו ואני אנתנה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדיים עד אשר אבא אל אדני שעירתך.²⁴

- 20 דברים ב, ד-ה.
 21 שבודה א, כ"א.
 22 בראשית ל"ג, י"ב. ראה רשי' בראשית ל"ג י"ד; במדבר כד, י"ט.
 23 בראשית ל"ג, י"ג-י"ד.

יב) דברים פרשת דברים פרק ב

- (ד) ואות העם צו לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו היישבים בשער וויראו מכם ונשמרתם ממאור:
- (ה) אל תתגלו בם כי לא אתן لكم מארצם עד מדרון כף רגלי כי ורשה לעשו נתתי את הר שער:
- (ט) ויאמר ה' אליו אל תצער את מוואב ואל תתגלו בם מלוחמה כי לא אתן לך מארצך ורשה כי לבני לוט נתתי את ער ורשה:

מתוך: חמוץ דרישות-עמ' עב

משה רבינו אמר בשירתו: „שמעו עמים ירגוזן חיל אחו יושבי פלשת. או נכתלו אלפי אדום אליו מוואב יאחזמו רעד“. לכוארה קשה להבין, מדוע היה משה כה מאושר מהפחד שנפל על אדום ומוואב. הרי בנויישראל לא התכוונו להתקיף את שתי האומות הללו. הלא הויה הקב"ה בחומרה יתרה את משה רבנו בנוגע לשתי אומות אלה: „ואות העם צו לאמר אתם עברים בגבול אחיכם בני עשו וגוי וויראו מכם ונשמרתם ממאור. אל תתגלו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרון כף רגלי“. „ויאמר ה' אליו אל תצער את מוואב ואל תתגלו בם מלוחמה כי לא אתן לך מארצך ירושה“.

התשובה היא, כי לפעמים יש לומר שירה על פחד שנפל על יריבינו, אף אם איינו אלא פחד שוא, מפני שפחד הוא סימן של דרך ארץ וככזה, ומפגין באופן הבירור ביותר, כי השונאים מכירים בעם ישראל כמלך חיה ודינמית. הפחד לא היה בו שום ערך ממשי בעיני משה, אולם היה בו שינוי פסיכולוגי מהפכני בעמדת אומות העולם כלפי בנויישראל.

יד) דברים פרשנת דברים פרק ב
 (ט) ויאמר ה' אליו אל תצער את מושבך ועל תתגער בם מליחמה
 כי לא אתן לך מארצך ירשה כי לבני לוט נתתי את עיר ירשה:
מתוך: אגרות הגראי"ד הלוי-עמ' רץ-רצא

והנה יט לפטפקידו מוס קניי וקדמוני ג"כ סמך
 מומוקיס ציינו מלכומינו, דברי נכרים פטנעה
 טנכרטה למינרטס כי גס קניי וקדמוני, לו דניימל
 לגס דין מוטוקם סיל לך על ו' פטמים, ועל יומר מו'
 עטמים לול סי' רק הנטמה על לעיל, הכל לו מיקף וכי'
 נדיי ממונומת. ווילס לפניהם לרמי נס מסגמא' צגיטין
 דף ל"ט דעתן ומולע טכו צפיכון, דסינו סקיפון קפה
 מילס נקנין מצות, וכמנולר סס נגמא' דמוש לרמי' דנכלי^ט לו קניין מצות. וסלי נאקסיגים דכ"ג דף נ"ז מגולר
 דקניי קניי וקדמוני הס כל שעל עמן ומולע, ולס
 נימל דעל קניי קניי וקדמוני הס מומוקיס ציינו
 מלכומינו, ה"כ לחן זכה סיפון נס סל יטולל המתא.
 טאל דצוז מפונט דקניי קניי וקדמוני לול ההיין מומוקין
 ציינו מלכומינו כלג, חסço פילוס הפסוק (לנישס ג ט) כי
 נכי לוט נמי לם עיר יロטה, סס זכו בס ולו סל
 יטולל סיל עטה. וול"כ נמלה דטלנו ג' עטמיין, קניי קניי
 וקדמוני, כתיכנטו לוטס דינס כטולר טרלוות קו"ל דיכל
 סמלן לוכות נסם, וע"כ נמילס למטוקס דעת רוג
 יטולל. ווילס דחסו פילוס דכלי הגמא' למפיקי קניי קניי
 וקדמוני, דסינו צו סה דין מצוון למילס ז' עטמים
 טאלטא נטה.

יג) דברים פרשנת דברים פרק ב
 (ה) אל תתגער בם כי לא אתן לך מארצם עד מדרך פה רגל
 כי ירשה לעשו נתתי את הר שעיר:

מתוך: בכיה תבכה בלילה – עמ' קל

'כִּי יַרְשָׁה לְעֵשֹׂו נָתַתִּי אֶת הַר שְׁעִיר'

ביאת המשיח תלולה בעימות בין שני האחים – עשו رب הכוח ואחיו יעקב. הסיבה העיקרית לקריאת פרשנת דברים לפני תשעה באב היא, שבפרשה זו עשו שב מניה לאפק המאורעות. התורה לא הוכירה את עשו במשך זמן רב. אך לפני שאנו חוזים את היידן ונכנסים לארץ ישראל, התורה מצווה "אל תתגרו בם, כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל, כי ירשה לעשו נתתי את הר שעיר" (דברים ב, ה). עליינו לדרך שלקב"ה יש ברית גם עם עשו. הברית הזו אומרת שלא יוכל לנgeo בחלקים מסוימים מנהלת עשו. כאשר יעקב ועשו מופיעים יחדיו, אות היא שלמלך המשיח עומד להופיע.

ישנה כאן נקודה נוספת. אדורם הוא עשו, אך אדורם הוא גם נכדו של עשו, מלך (בראשית לו, יב). אויבו של היהודי מזוהה עם מלך. יהא גועו אשר יהא. תהא תקופתו ההיסטורית אשר תהא; כל הרוצה למחות את שם ישראל מעל פניו האדומה מוגדר כמלך. מלך אינו מוגדר מבחינה גזעית; הוא מסמל את האויב אשר רוצה להשמד את היהודים, על זהותם הייחודית ואישיותם הרוחנית. כל מי שרוצה להשמד את היהודים, על זהותם רוחנית, להכrichtו להתבולל ולאבד את חכונותיו המיווחדות, הוא מלך. הגלות הנוכחית, אשר תסתהים בכיבאת המשיח, היא גלות מלך. "נסבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין בסאו שלם, עד שימתה שמו של מלך בולו" (רש"י, שמות יז, טז).

בימיו של יהושע נתקדשה הארץ באמצעות התגלות ה' בבחינת דין, בשינוי סדרי הטבע, בידו החזקה ובזרועו הנטויה, באוחות ובמופתים ובהשגה גלויה: "הוים הזה אחיל תחת פחץ ויראך על פני העמים תחת כל השמים אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך" (דברים כ, כה). קדושה באמצעות כיבוש איננה יכולה להתמיד לנצח, משום שהתגלות א-להית כביטוי לעוצמה, יד חזקה וזרע נטויה, איננה יכולה להיות כלא גבול. בשעת החורבן, כאשר ה' מסתיר את פניו, כאשר אומה אחרת לוקחת ממנו את אשר כבשת, נעלמת הקדושה, משום שזו קדושה של יד חזקה".

מайдך ניסא, הקדושה השנייה, זו שבימי עזרא, נובעת מהתגלות א-להית שהתרחשה לא בטבע, לא בידי חזקה ובזרע נטויה, אלא בתוך הנפש האנושית, בקדושה החיים, בהשגבת הגופניות, במחויבות ובמסירות עליונה, ב"קול דממהDKH". הייתה זו תקופה של הסטור פנים, תקופה של הסכנות ומבוכה, רגע שבו קראו יושבי ירושלים "כשל כח הטבל והעפר הרבה ואנחנו לא נוכל לבנות בחומה" (נחמיה ד, ז). הם לא יכולים היו לאכול או לישון, וכל אבן בחומתה של ירושלים הונחה תוך הקربה רבתה. נחמיה נשע משורה מלכותית בבל, זנה חי מותרות וקורייה, ובא לירושלים, אל "העיר בית קברות אבותי חרבה ושעריה אכלו באשי" (שם ב, ג).

לא ניתן לבטל סוג כזה של התקדשות. אפשר לחשוף חילקת אדמה, אך לא מקדש – "אף על פי שעומדים, בקדושתן הן עומדים". כאשר ארץ נבנית מתוך התגלות א-להית של "קול דממהDKH", או כי היא זוכה למעמד זהה לזו של המקדש, ושם כוח שביעולם אין ביכולתו לבטל את קדושתה. אדרבא, כאשר ההתגלות הא-להית של היד החזקה והזרע הנטויה נעלמה לחלוין בימים של משבר והסתור פנים, ההתגלות הא-להית של קול הדממה הדקה אשר לבביה של האומה נעשתה מובהקת, רבת עוצמה ונשגבת הרבה יותר. "מלמד שיש לדודosh על כל קוֹץ וקוֹץ תְּלִי תְּלִים שֶׁ הַלְּכָוֹת" (עירובין כא ע"ב); כל קוֹץ שנתקלנו בו בדרכנו, כל גירעה רעה, מולייכים לפרקת ההלכה, להערכת הוריות של הלכות. האור הולך ונפוץ עוד ועוד, ועל כן הקדושה איננה מתבטלת.

טו) דברים פרשת דברים פרק ב

(כח) היום היה אחיל מה פחדך ויראך על פניו העמים תחת כל השמים אשר ישמעון שמעך

תחת כל השמים אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך:

מתוך: זמן חירותנו-עמ' עד-עה